

Aalto-yliopisto

Rahoitusoikeus, luento 4

Professor of Practice, OTT Sakari Wuolijoki 6.3.2019

Luentosarjan rakenne

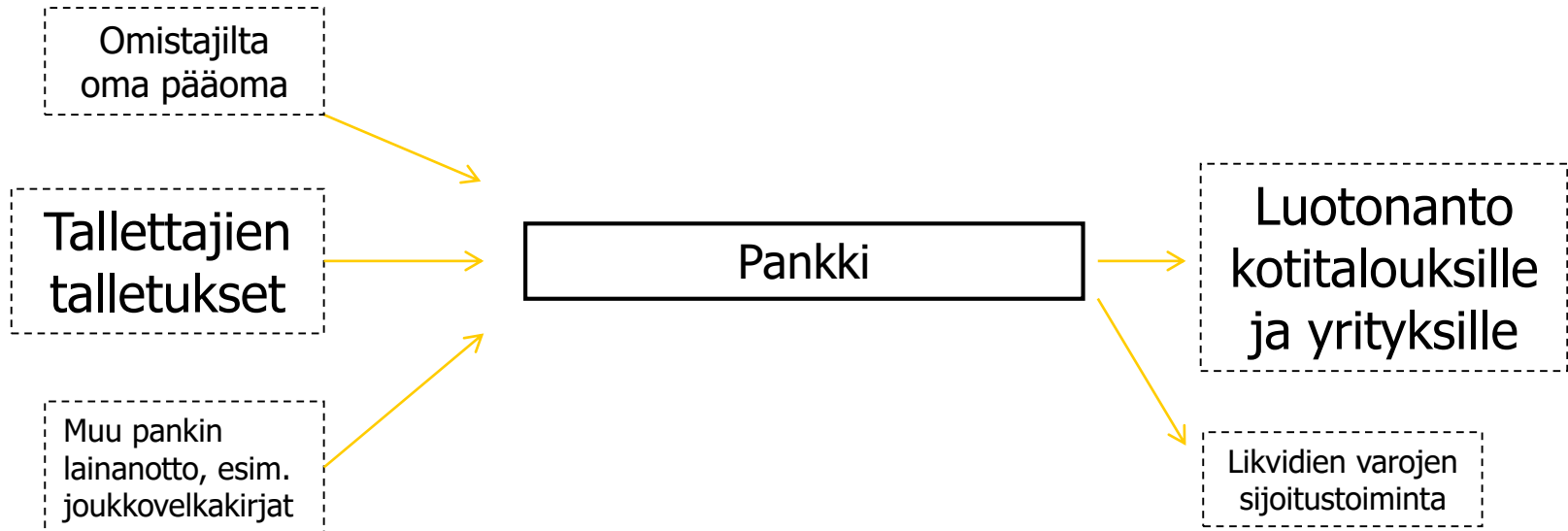
- **Pankkitoiminta ja sääntelyn ideat**
- **Luottolaitoslainsäädännön keskeisasiat**
 - vakavaraisuussäätely
 - riskienhallinta
 - finanssivalvontajärjestelmä
- **Luottolaitospalvelut**
 - Kuluttaja- ja yritysluotonanto
 - Maksuliikenne ja -kortit
- **Sijoituspalvelut**

Luentosarjan alustava aikataulu

Pvm	Alustava aihepiiri
25.2.	Johdanto, pankin toiminta ja pankkisääntelyn tarkoitus, vakavaraisuusvaateet
27.2.	Vakavaraisuusvaatimukset, kriisinhallintasääntely
4.3.	EU:n ja Suomen finanssivalvontajärjestelmä
6.3.	Asiakkaansuojasääntelyn perusteet, luotonanto kuluttajille
11.3.	Makrovakausalustus (Heidi Jokinen). Luotonanto, yritykset, case-harjoitukset
13.3.	Alustus KKO 2016:10 (Jarmo Heikkilä). Vierasluennoitsija (aihe vahvistamatta)
18.3.	Maksuliikenne, kortit ja sähköinen pankkitoiminta
20.3.	Sijoituspalvelujen sääntelyn pääperiaatteet
25.3.	Sijoitustoimeksiantojen toteuttaminen, omaisuudenhoito / sijoitusneuvonta, johdannaissopimukset
27.3.	Mahdollisesti vierasluennoitsija
1.4.	Sijoituspalveluita koskevat riidat, vahingonkorvaus
3.4.	Luentokuulustelu

Miten pankki toimii?

yksinkertaistettu malli otto- ja antolainauksesta

Pankin olemassaolon oikeutus?

Muita tehtäviä esim. maksuliikenne ja sijoituspalvelujen tarjoaminen.

Sääntelytavoitteita

Järjestelmän vakaus

- Vakavaraisuussäntely
- Talletussuoja
- Riskienhallinta
- Finanssivalvontajärjestelmä
- EU:n pankkiunioni / kriisinratkaisusäntely

Asiakkaansuoja

- Peruspankkipalvelut
- Kuluttajaluottosäntely
- Maksupalvelusäntely
- (Vakuusmuotojen säntely)
- Rahoituspalvelujen etämyynti

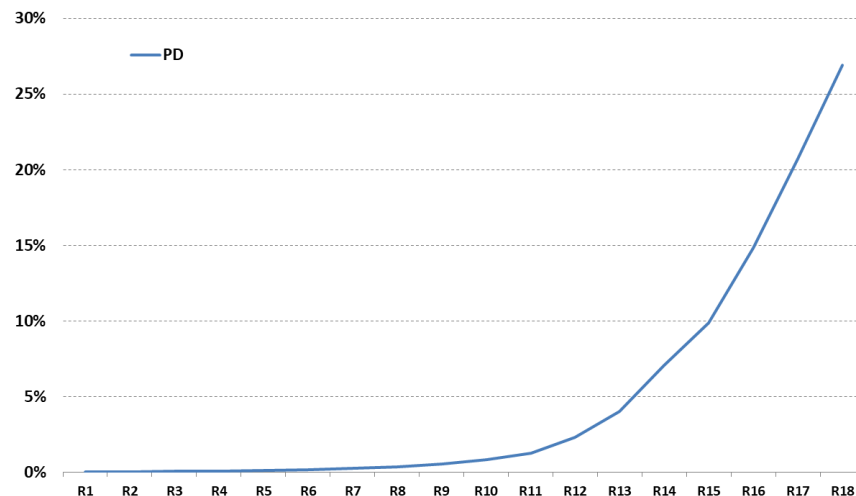
Rikollisuuden torjunta

- Rahanpesu ja terrorismin rahoitus
- Arvopaperimarkkinoiden väärinkäyttö

Luottoriskien hallinta

- Luotonmyöntöprosessi koordinoitu ja dokumentoitu
- Sääntelyssä riskikeskittymärajoituksia
- Luottoriskejä voidaan vähentää vakuuksilla
- Yksi tapa arvioida luottoriskiä

expected loss = Exposure at default (EAD) x loss given default % (LGD) x probability of default (PD)

Luottoriskien arvioinnissa voidaan käyttää sisäisiä malleja tai standardimallia.

EU:n pankkiunioni

- **Miksi pankkiunioni? Mieti parin kanssa 5 min.**
- **Kolme elementtiä:**
 - 1) yhteinen pankkivalvontamekanismi 2014(SSM)
 - 2) yhteinen kriisinratkaisujärjestelmä 2016 (SRB)
 - 3) yhteinen talletussuoja
- **Lisäksi yhteinen sääntökirja (CRD IV, BRRD, DGSD jne)**
- **Kohda 3 valmistelut vielä kesken, vaikka talletussuojan taso sinänsä onkin jo harmonisoitu direktiivillä.**

Euroopan keskuspankin valvonta

▪ Valvontavastuu euroalueen pankeista

Lähde Finanssivalvonta

- Suorassa valvonnassa merkittävimmät pankit
- Suomesta EKP:n suorassa valvonnassa lähinnä Nordea ja OP
- EKP valvoo merkittävimmistä pankeista mm. vakavaraisuutta, likviditeettiä ja riskienhallintaa
- Näissäkin pankeissa silti myös Suomen Finanssivalvonnalla edelleen merkittävä rooli (esim. asiakkaansuoja)
- Vrt. valvontavastuun jakautuminen isäntävaltio / kotivaltio ulkomaisten pankkien osalta.

Suomen Finanssivalvonta

- **Mm. pankkeja, vakuutusyhtiöitä, rahastoyhtiöitä, sijoituspalveluyhtiöitä ja pörssiyhtiöiden tiedotusta valvova viranomainen.**
- **Laajat tutkinta- ja tiedonsaantioikeudet.**
- **Makrovakausvaltuudet.**
- **Sanktio-oikeudet. Esim. julkinen varoitus, seuraamusmaksu, toimiluvan peruuttaminen. Tähän liittyvät periaatteelliset näkökohdat? Mieti parin kanssa 5 min.**
- **Antaa määräyksiä ja ohjeita.**
- **Tekee pankkeihin tarkastuksia ja valvontakäyntejä**
- **Ei toimivaltaa ratkaista yksittäisiä riitoja asiakkaan ja pankin välillä.**

Kriisinratkaisujärjestelmä

- Järjestelmällä pyritään minimoimaan kriisien kustannukset valtioille (= veronmaksajille)
- Rahoitusvakausvirasto Suomessa, toimii osana SRB:tä
- SRB itsenäisessä kriisinratkaisuvastuussa EKP:n valvomista pankeista
- Kriisinratkaisurahasto (SRF) aloittanut 2016 alusta
- Laki luottolaitosten ja sijoituspalveluyritysten kriisinratkaisusta sekä EU:n kriisinratkaisuasetus
- Miten kriisejä sitten käytännössä ratkaistaan?

Talletussuoja

- Talletukset on Suomessa suojattu pankin insolvenssitilanteessa 100.000 euroon asti. Suoja 100.000 euroa / tallettaja / pankki.
- Talletussuojasta huolehtii talletussuojarahasto ex ante – perusteisella rahoituksella. 1.1.2015 tehtävät siirtyneet uudelle Rahoitusvakausvirastolle.
- Uusi Rahoitusvakausvirasto hallinnoi uutta kriisinratkaisurahastoa ja talletussuojarahastoa.
- Talletussuojan yhteys *moral hazard* - ja *too big to fail* -ilmiöihin

Luottolaitoslain asiakkaansuoja

- Kohtuuttomien sopimusehtojen kieltö
- Huom. ei kuitenkaan ehtojen / tuotteiden etukäteishyväksyntää
- Peruspankkipalvelut
- Asiakkaan tunnistaminen ja tunteminen
- Kuittausrajoitus
- Pankkisalaisuus

Muutamia asiakkaansuojanormeja

▪ Markkinointi (LLL 15:2)

Luottolaitoksen on markkinoinnissaan annettava asiakkaalle markkinoitavasta hyödykkeestä kaikki ne tiedot, joilla saattaa olla merkitystä asiakkaan tehdessä hyödykettä koskevia ratkaisuja.

Luottolaitos ei saa markkinoinnissaan antaa totuudenvastaisia tai harhaanjohtavia tietoja eikä käyttää muutoinkaan asiakkaan kannalta sopimatonta tai hyvän tavan vastaista menettelyä. Kuluttajan kannalta sopimattomasta tai hyvän tavan vastaisesta menettelystä säädetään lisäksi kuluttajansuojalain (38/1978) 2 luvussa.

Markkinointia, joka ei sisällä asiakkaan taloudellisen turvallisuuden kannalta tarpeellisia tietoja, on aina pidettävä sopimattomana.

▪ Kohtuuttomien sopimusehtojen kieltö (LLL 15:3)

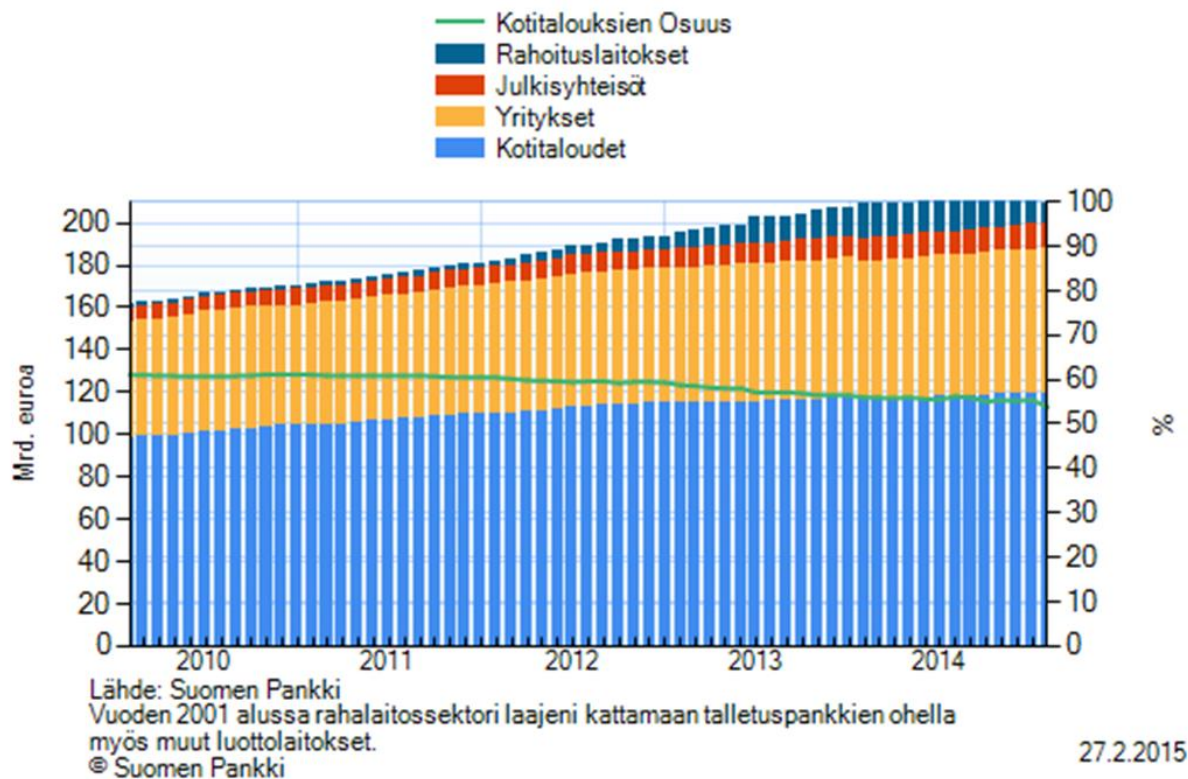
Luottolaitos ei saa toiminnassaan käyttää sopimusehtoa, joka ei kuulu luottolaitoksen toimintaan tai jota sen sisältö, osapuolten asema tai olosuhteet huomioon ottaen on pidettävä asiakkaan kannalta kohtuuttomana. Kohtuuttomana sopimusehtoa on pidettävä aina, jos luottolaitoksen toiminnan ulkopuolisten hyödykkeiden hankkiminen tai käyttö asiakkaan kannalta kokonaisuutena arvioiden asiattomasti vaikuttaa luoton saamiseen, sopimuksen voimassaoloon tai muihin sopimuksen ehtoihin taikka jos asiakkaan oikeutta ryhtyä sopimussuhteeseen muun elinkeinonharjoittajan kanssa rajoitetaan.

Kohtuuttomuus vs. sopimussitovuus

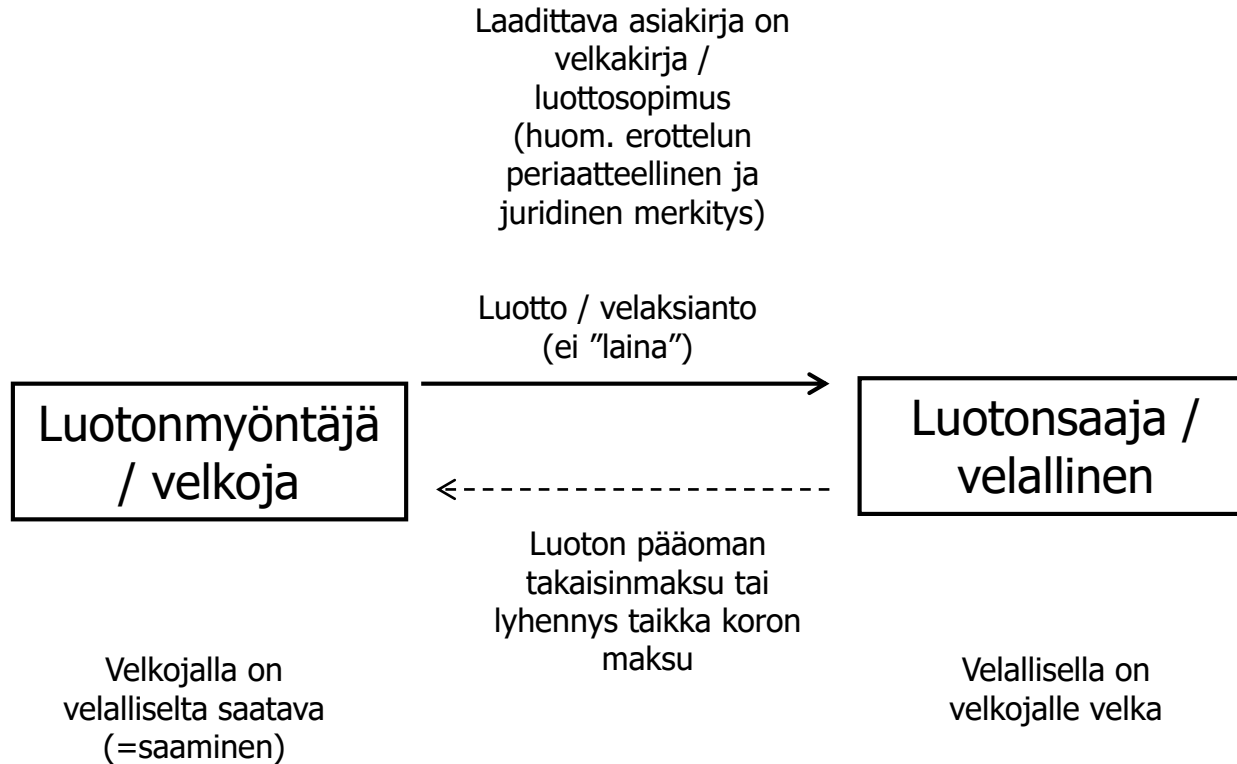
- Kohtuuttomien sopimusehtojen kieltö luottolaitoslaissa, mutta lisäksi OikTL 36 § ja KSL 4:1.
- Kohtuuttomuuden estäminen pakottavalla sääntelyllä vahvasti taustalla myös kuluttajaluotonantoa koskevassa KSL 7 luvussa.
- Lue ote Michael Sandelin teoksesta Justice ja keskustele sopimussitovuuteen ja kohtuuteen liittyvistä taustanäkökohdista ja keskustele parin kanssa.
- Onko Suomen sopimusoikeus vapaaseen tahtoon, markkinatalouden lakeihin ja sopimussitovuuteen perustuva järjestelmä? Vai kohtuuteen ja pakottavaan sääntelyyn perustuva järjestelmä?

Pankkien luotonanto: johdanto

Suomen rahalaitosten euromääräiset lainat euroalueen yleisölle sektoreittain

Siviilioikeudelliset peruskäsitteet

Luotonannon juridiikan peruskysymyksiä

- **Velan erääntyminen, velallisen oikeus enneaikaiseen suoritukseen, velkojan oikeus eräännyttämiseen**
- **Maksuviivästyksen seuraukset**
- **Luoton korko**
- **(Saatavan siirto ja tähän liittyvät väitekysymykset)**

Oikeuslähteet kuluttajaluotonannossa

- **Velvoiteoikeuden perussäädökset ja –opit:
velkakirjalaki**
- **Kuluttajansuojalain 7 ja 7 a luvut**
- **Finanssivalvonnan määräykset ja ohjeet
(rahoitussopimukset, menettelytavat)**
- **Itsesääntelynä hyvä pankkitapa**

Perehtyminen
oikeuslähteisiin ja
lakitekstin
rakenteeseen

Kuluttajaluotonannon sääntelyn vaiheistus

Luoton markkinointi

- LuottoL 15:2, annettava kaikki olennaiset tiedot
- KSL 2 ja 7 luvut (todellinen vuosikorko)

Prekontraktuaalinen tiedonantovaihe

- KSL 7 luvun mukainen laaja tiedonantovelvoite
- Luottosopimusluonnos
 - Vakiolomake tiedonantoon

Luottosopimuksen tekeminen

- Vastuullinen luotonanto
- KSL 7 luku sopimuksen sisällöstä normit
- mm. irtisanominen säännelty

Esimerkki markkinaoikeudesta, MAO 616/17

Kuluttaja-asiamies on vaatinut, että markkinaoikeus kieltää 4finance Oy:tä kuluttajaluottotoiminnassaan:

1. käyttämästä menettelyä, jossa kuluttajalle jätetään toimittamatta hyvissä ajoin ennen luottosopimuksen tekemistä pysyvällä tavalla sopimusehdot ja "Vakiomuotoiset eurooppalaiset kuluttajaluottotiedot" lomaketta käyttäen kuluttajansuojalain 6 a ja 7 luvussa edellytetyt ennakkotiedot,
 2. käyttämästä markkinoinnissa, sopimusta tehtäessä tai sopimusehdoissa menettelyä, jossa luoton korko jätetään ilmoittamatta vuosikorkona,
 3. käyttämästä sopimusehtokokonaisuutta, jonka mukaan luotonantajalla on oikeus periä viivästyskorkona enemmän kuin 50 prosenttia vuotuista korkoa 180 vuorokauden ajan siitä, kun luotto on kokonaisuudessaan eräännytynyt, ja
 4. käyttämästä sopimusehtokokonaisuutta, jonka mukaan luotonosaajan on maksettava eräpäivän siirtämisestä ennen eräpäivää enemmän kuin vastaavan pituisesta viivästyksestä saa perintälain 10 a § :n 1 momentin 6 kohdan mukaan vaatia perintäkuluina lisättynä 50 prosentin vuotuisella viivästyskorolla.
- Lisäksi kuluttaja-asiamies on vaatinut, että markkinaoikeus tehostaa kutakin kieltoa 100.000 euron suuruisella uhkasakolla

Kuluttajaluottosopimuksen sisältö

- **Pakottavaa sääntelyä kuluttajan hyväksi – huom. suhde sopimusvapauteen.**
- **Luottosopimus tehtävä kirjallisesti tai sähköisesti. Ns. epävarsinainen muutosäännös.**
- **Sopimuksessa oltava mm. tiedot korosta, luoton erääntymisestä ja irtisanomisoikeudesta.**
- **Korkokatto (50 %-yks + tietty viitekorko, koskee alle 2.000 euron luottoja). Myös kielto luovuttaa luottovaroja klo 23-7.**
- **Vaikka laissa puhutaan luottosopimuksesta, velkakirjan käytölle ei estettä.**

Peruuttamisoikeus ja ennenaikainen takaisinmaksu

- **Kuluttajalla oikeus peruuttaa luottosopimus kuluitta 14 vkr kuluessa sopimuskappaleen saamisesta.**
- **Lisäksi kuluttajalla on oikeus koska tahansa maksaa koko luotto tai sen osa ennenaikaisesti.**
- **Pääsääntöisesti koko luoton tai sen osan saa kuluttaja maksaa ennenaikaisesti kuluitta. Pankilla voi kuitenkin olla oikeus korvaukseen, jos**
 - Kyse ei ole asuntoluotosta ja korko on kiinteä.
 - Kyse on asuntoluotosta ja korko on kiinteä tai koronmääräytymisjakso on vähintään 3 vuotta. (Tällöinkään ei oikeutta, jos luotto maksetaan viitekoron määräytymisjakson päättyessä).
- **Luottoaikaan kohdistuvat korot luonnollisesti aina maksettava.**

Kuluttajaluottosopimuksen irtisanominen

- Irtisanominen on perintätoimi, johon liittyy tavallisesti mahdollisen vakuuden realisoiminen.
- **Kuluttajaluoton irtisanomiselle useita edellytyksiä:**
 - 1) Viivästynyt vähintään kuukauden
 - 2) Viivästynyt vähintään 10 %, tai jos useampia maksueriä, 5 % alkuperäisestä määrästä
→ näistä edellytyksistä huolimatta voidaan irtisanoa, jos viive kestänyt vähintään 6 kuukautta ja olennaisilta osiltaan edelleen suorittamatta
- **Poikkeuksena kuitenkin ns. sosiaalinen suorituseste. Tästäkin huolimatta voidaan irtisanoa, jos muu olisi velkojan kannalta kohtuutonta.**
- **Myös muu olennainen sopimusrikkomus voi olla irtisanomisen peruste.**

Kuluttajaluottosopimuksen sisältöön tutustuminen

- Tutustukaa pienryhmissä (3-4 opiskelijaa) ryhmälle osoitettuun velkakirjan ehtoon.
- Mitä ehto tarkoittaa? Mitä tulkintavaikeuksia se voi aiheuttaa?

Kuluttajaluottosopimus ja korkoriski

- **Matalien korkojen aikaan korkoriski esim. pitkäaikaisissa asuntoluotoissa huomattava. Toimittaessa vastuullisesti ja KSL 7a:11:n mukaisesti huomioidaan maksukyky myös muuttuneissa oloissa.**
- **Fivan ohje maksuvaralaskelmasta (6 %) ja lisäksi ESIS-lomakkeessa stressitesti.**
- **Tuotteita korkoriskiltä suojautumiseen**
 - *Kiinteäkorkoinen luotto (huom. KSL 7a:20-21)*
 - *Korkokatto- tai korkoputkisopimus (huom. KSL 7:24 ja HE 77/2016 vp)*
 - *Korkojohdannaiset (edellyttää käytännössä johdannaisyleissopimusta eikä yleensä tule kyseeseen kuluttajarahoituksessa)*
- **Asuntoluottojen nollakorkolattia on mahdollinen (KSL 7a:31)**